

**ЖИТТЄВИЙ І НАУКОВИЙ ШЛЯХ ПРОФЕСОРА
СВЕЖЕНЦОВА АНАТОЛІЯ ІВАНОВИЧА****ЦАП С. В.**, к. с.-г. н., доцент**БРАТЧИК А. Г.**, директор наукової
бібліотеки Дніпропетровського ДАЕУ*Дніпропетровський державний аграрно-
економічний університет**м. Дніпропетровськ*tsap.svetlana@mail.ru

Свеженцов А. І.
доктор с.-г. наук, професор

Ім'я Анатолія Івановича Свеженцова, доктора сільськогосподарських наук, професора добре відоме широкому колу вчених та практиків у галузі годівлі сільськогосподарських тварин та технології кормів. Науковий доробок вченого – 269 науково-методичних праць, у тому числі монографії, навчальні посібники, авторські свідоцтва та патенти на винаходи, які визнані в Україні та світі.

Професор А. І. Свеженцов створив наукову школу “Оптимізація нормованої годівлі продуктивних тварин”. Разом зі своїми учнями він вніс вагомий внесок у вирішення питань пов'язаних із удосконаленням і оптимізацією раціонів годівлі продуктивних тварин за рахунок використання інноваційних кормових засобів та біологічно активних речовин.

Вчений розробив та запровадив у наукову діяльність нові методики дослідження, а його творчу працю характеризує наукова сумлінність, одержимість дослідника і практика.

Анатолій Іванович народився 3 жовтня 1936 року у селі Українка Межівського району Дніпропетровської області у родині селянина. У 1954 році після закінчення Межівської середньої школи розпочав трудову діяльність у колгоспі “Червона Україна” (село Вознесенка, Межівський район), який очолював його батько. 1955 року був призваний на службу в армію.

1958 року розпочав навчання на зоотехнічному факультеті Московської ветеринарної академії ім. К. І. Скрябіна, яку з відзнакою закінчив у 1963 р. та одержав кваліфікацію “вчений зоотехнік”. Саме в студентські роки А. І. Свеженцов зацікавився науковою роботою та проявив організаторські здібності у громадській роботі серед студентів зоотехнічного факультету.

Захист кандидатської дисертації, 1970 рік

Після закінчення Московської ветеринарної академії ім. К. І. Скрябіна працював на посаді зоотехніка Оргіївської держплемстанції, що в Молдавській РСР, і вже у 1964 році молодий фахівець очолив новостворений племрадгосп “Малоешти” Оргіївського району Молдавської РСР.

Вдалими були для Анатолія Івановича роки навчання в аспірантурі Кишинівського сільськогосподарського інституту (1966–1970 рр.). Як аспірант кафедри годівлі сільськогосподарських тварин, він одразу ж після її закінчення у 1970 році захистив кандидатську дисертацію та тему: *“Влияние кобальта на развитие и обмен веществ ремонтного молодняка свиней при разном уровне аминокислот в рационах”* на здобуття наукового ступеня кандидата сільськогосподарських наук за спеціальністю “Годівля сільськогосподарських тварин і технологія кормів”.

У 1970–1973 роках Свеженцов А. І. активно впроваджує здобуті наукові знання у практику знову очолюваного ним племрадгоспу “Малоешти”. Під його керівництвом у господарстві були запроваджені передові технології, на науковій основі проводилась племінна робота і акліматизація чорно-рябої породи корів. За створення стада високопродуктивних корів і високі показники у тваринництві Молдавської РСР колектив племрадгоспу був нагороджений срібною медаллю ВДНГ СРСР, Почесним знаком Ради Міністрів, а господарству було присвоєно звання “Господарство високої культури землеробства”.

У 1973 р. він завідує відділом математичних методів, а з жовтня 1974 р. по 1977 р. – завідувач лабораторії мікробіології елементів у сільському господарстві Кишинівського філіалу Центрального інституту агрохімічного обслуговування сільського господарства (ЦІНАО). У цей період наукової діяльності він приймає активну участь у створенні лабораторії мікроелементів, ним було забезпечено проведення аналізів мікроелементного складу кормів. Значну увагу було приділено дослідженням впливу добрив у поліпшенні поживності і якості кормів, впровадженню досягнень науки у практику.

У співпраці зі Всесоюзним біотехнічним інститутом на тваринницьких фермах запроваджувалися різноманітні препарати, досліджувалась їх ефективність. Ним вперше були встановлені оптимальні норми згодовування мікроелементів у раціонах великої рогатої худоби залежно від зон Молдавії, у тому числі при їх використанні з продуктами відходів переробки хімічної промисловості, трав’яним борошном, вивчено біогеохімічний стан і перспективи мінеральної годівлі великої рогатої худоби, наявність мікроелементів у питній воді, взаємодію мікроелементів з іншими факторами годівлі, вплив мінеральних і органічних добрив, що вносились, на наявність мікроелементів і амінокислот в основних кормових культурах.

Із 1975 по 1982 рік Свеженцов А. І. працював у Дніпропетровському сільськогосподарському інституті спочатку асистентом, старшим викладачем, а з 1980 року – доцент кафедри годівлі с.-г. тварин Дніпропетровського СГІ. У 1981 році ним була захищена дисертація на здобуття наукового ступеня доктора с.-г. наук за спеціальністю 06.02.02 “Кормление сельскохозяйственных животных и технология кормов” на тему *“Обоснование микроминерального питания крупного рогатого скота в условиях промышленных комплексов Молдавской ССР”*, у 1982 р. присуджено вчений ступінь доктора сільськогосподарських наук, а у 1983 р. присвоєно вчене звання професора кафедри годівлі сільськогосподарських тварин.

Після захисту дисертації Анатолій Іванович активно проводить педагогічну, суспільну та адміністративну роботу. Серед наукового доробку цього періоду дослідження різноманіт-

них проблем питання годівлі сільськогосподарських тварин як: ефективність використання мікроелементів у тваринництві, біологічно активних добавок та окремих і комплексних добавок солей мікроелементів і ферментних препаратів у раціонах тварин, ефективність кормового препарату мікробіологічного каротину (КПМК) у годівлі тварин, вирішення проблеми маловитратних технологій виробництва свинини, що ґрунтується на інноваційних способах годівлі, визначення хімічного складу і поживності кормів Дніпропетровської області.

На основі проведених досліджень розроблено системний підхід використання мікромінеральної годівлі худоби в умовах промислових комплексів, а виробництву запропоновані практичні рекомендації щодо використання кормового препарату мікробіологічного каротину у тваринництві, технологію виробництва соєвого замітника молока, рекомендації зі застосування гумату натрію у скотарстві.

Упродовж 1982–1991 рр. професор А. І. Свеженцов завідував кафедрою годівлі сільськогосподарських тварин Одеського СГІ, а згодом – Кримського сільськогосподарського інституту (1991–1995 рр.) та плідно працює на науковій і педагогічній ниві.

З 1995 року по 2007 рік Анатолій Іванович продовжує наукову та педагогічну діяльність у Дніпропетровському державному аграрному

Колектив кафедри годівлі с.-г. тварин
Дніпропетровського державного аграрного
університету, 1995 р.

університеті, очолює кафедру годівлі сільськогосподарських тварин (1995–2005 рр.), а з 2006 року – професор кафедри. В цей період було продовжено важливі дослідження в галузі тваринництва, визначено взаємозв'язок між мінеральними елементами і амінокислотами в кормах, а також їх метаболізм в організмі свиней та великої рогатої худоби.

Професором Свеженцовим А. І. разом зі своїми учнями було вивчено ефективність використання побічних продуктів крохмалепатокового та гірничного виробництва, мікробіологічного каротину та нетрадиційних кормових добавок у раціонах годівлі тварин, низькопротеїнових кормів тваринного походження в годівлі курей-несучок, побічних продуктів м'ясопереробної промисловості в годівлі поросят, запропоновано виробництву шляхи збільшення виробництва свинини на основі ресурсозберігаючих технологій, надана біологічна і економічна оцінка нетрадиційних джерел кормового білка, результати яких мають актуальне значення і понині.

Завдяки невтомній праці, його природному таланту та вмінню досвідчено виконувати поставлені завдання, в цей період ним було виконано і опубліковано більше 100 наукових праць. Значний науковий інтерес мають праці: “Кормление сельскохозяйственных животных в условиях степи Украины” (1998); “Нормированное кормление сельскохозяйственных животных” (1998); “Особенности годівлі високопродуктивних корів” (1999); “Основа

Колектив кафедри годівлі с.-г. тварин
Одеського сільськогосподарського інституту,
1982 р.

А. І. Свеженцов із співробітниками кафедри
годовлі с.-г. тварин, 2000 р.

полноценного кормления свиней” (2000); “Практические методики исследований в животноводстве” (2002); “Корми: оцінка, використання, продукція тваринництва, екологія” (2003); “Биологические закономерности роста и развития сельскохозяйственных животных” (2004); “Нетрадиционные кормовые добавки для животных и птицы” (2004); “Нормована годівля свиней” (2005); “Корма и кормление сельскохозяйственной птицы” (2006). У 2008 році вже після його раптової смерті було видано книгу “Комбикорма, премиксы, БМВД для животных и птицы”, в якій надано характеристику основних груп кормів, їхнього впливу на продуктивність сільськогосподарських тварин, описані технології виробництва і зберігання комбикормів, преміксів, БМВД, викладено довідкові дані за протеїновим, енергетичним, мінеральним та вітамінним складом кормів, у тому числі нетрадиційних.

Професор А. І. Свеженцов добре відомий у середовищі спеціалістів аграрної галузі. Як досвідченого педагога Анатолія Івановича часто запрошували для надання методичної і консультативної допомоги викладачам та виробникам. Під його науковим керівництвом було захищено 2 дисертації на здобуття наукового ступеня доктора сільськогосподарських наук та 11 дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата сільськогосподарських наук. Його наукові здобутки використовуються як молодими науковцями, так і спеціалістами практиками. Він завжди передавав свої знання і

набутий досвід молоді, а як особистість, його визначала велика людська доброта, чуйність, інтелігентність, доброзичливість, послідовність і впевненість у своїх наукових розвідках, надзвичайна працездатність. За будь-яких обставин йому вдавалося зберігати честь і гідність Людини, життя перевіряло його на міцність і людяність, на мужність і стійкість. Значну увагу він приділяв вихованню молоді, постійно дбав про підтримку молодих науковців, їх енергійних починань.

Вчений, ім'я якого відомо далеко за межами України, професор А. І. Свеженцов опублікував 269 наукових робіт, у тому числі 3 монографії, 6 навчальних посібників, 7 довідників, багато методичних розробок, рекомендацій, які користуються популярністю і донині. Новизна його досліджень підтверджена чотирма патентами, авторськими свідоцтвами.

Він був Почесним професором Кам'янець-Подільської агротехнічної академії. За сумлінну працю професор А. І. Свеженцов нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора, Грамотою Президії Верховної Ради. Відмінник аграрної освіти та науки України.

Ті хто знали Анатолія Івановича, працювали з ним, товаришували, спілкувалися на науковій царині, слухали його виступи, що завжди були яскравими і не залишали байдужим слухача, – усі згадували професора Свеженцова шанобливими, поважними, добрими словами. Обговорюючи його наукову творчість, що отримала широке визнання, насичене особливим емоційним світлом спілкування з числен-

Виступ на Міжнародній науково-практичній
конференції,

ними учнями, його посмішку, доброту, непередавані жарти і жести, діалоги із співрозмовниками – прояви симпатії, прихильності, настрою. Не забували й пригадати незмінну його увагу до прохань допомогти – порадою, консультацією, ідеями, досвідом.

Ми всі будемо неодноразово звертатися до його численних праць, згадувати дорогоцінні поради, за браком часу нетривалі, але змістовні за суттю бесіди, і завжди жалкувати, що багато чого не дослухали, не зробили так, як пропонував наш учитель Анатолій Іванович, коли був поруч.

Професор А. І. Свеженцов зі своїми учнями, 2006 р.

Світлій пам'яті моєму колезі і другу
професору Свеженцову Анатолію Івановичу присвячую:

Слова від серця, теплі, щирі
Я маю честь усім сказати
І свого друга Свеженцова
На конференції згадати.
Професор був він незвичайний,
Невтомно, плідно працював,
В експериментах на тваринах
Норми годівлі уточняв.
Його цікавило усе,
Що мали знати аспіранти,
Енергія, білок, ліпіди,
Цукри і макро-, мікроелементи.
Увагу сої приділяв,
Ферментам, вітамінам
Про те, як ККД кормів піднять,
Він повсякденно мріяв.
Анатолій Іванович був
ортодоксом
Не зраджував традиції

Досліджував глютен і сою й БВД,
Мультиензимні композиції.
Писав він книги і статті
Підручники й посібники,
Студентів добре навчав.
Багато з них були відмінники.
Сім'ї увагу приділяв,
За всіх дбайливо піклувався,
Що обіцяв, завжди робив,
Й від інших цього добивався.
І науковці й педагоги
Всі Свеженцова поважали
І його рівень професійний
Завжди високим визнавали.
Скажу відверто вам і щиро:
Життя марно він прожив
І школу вчених-годовельників
Він після себе залишив.
Із них два доктори наук

Ведуть роботу компанійську
В Одесі – Льоня Подобед,
А Цвігун Толя – в Кам'янець-
Подільську.
Світлана Цап і Оля Мусіч,
Анна Хавтуріна і Корник,
Воронін, Нестеренко
і Яновська, Жайворонок Вадим і
Бегма Ната
Це сьогодні вчені кандидати,
Які з життям у ногу йдуть
І звияг вчителя несуть.
Отож, нехай світиться вічно
Пам'ять про вчителя в ваших
серцях.
Не дайте забути, не дайте зга-
нбити,
Несіть його славу
надійно в руках!

Завідувач кафедри технології кормів, кормових добавок і годівлі тварин
Білоцерківського НАУ, доктор с.-г. наук, професор **Дяченко Л. С.**

Корифей науки і талановитий педагог.

Анатолій Іванович був талановитим вченим із широким світоглядом. Його дослідження з кормовиробництва та ефективного використання кормів відрізнялися глибиною пошуку і торкалися всіх галузей тваринництва і птахівництва. Коло його інтересів було надзвичайно різноманітне.

За багаторічний період нашої співпраці спостерігав і дивувався бурхливій діяльності професора Свежєнцов А. І. Він був наділений природою жити та творити на благо його оточуючим і на всіх посадах підтверджував та виправдовував цей дар. Анатолій Іванович із властивою йому відкритістю завжди брав ініціативу у вирішенні будь-яких масштабних наукових проблем, відповідально ставився до чистоти досліджень і вірогідності одержаних результатів, пропаганді здобутків та впровадженню у виробництво власних розробок і своїх численних учнів, доказово висвітлював ефективність і практичну цінність застосування пропозицій у тваринництво. Як завідувач кафедрою, він був прикладом для колег. Керівники і фахівці Міністерства сільського господарства та вищих навчальних закладів прислухалися до його мудрих порад.

Професор Свежєнцов А. І. створив потужну наукову школу і завжди знаходив можливість допомагати людям – колегам, підлеглим, аспірантам, студентам, рядовим робітникам агроформувань різних форм власності. Його лекції студентам та працівникам тваринництва були зрозумілими кожному слухачеві. Вимогливий до себе, він настановляв інших бути такими ж обов'язковими.

Академік НААН, заслужений зоотехнік України
В. С. Козир

Слово про вчителя.

Я був другим аспірантом А. І. Свежєнцова (вступив у 1984 році, кандидатську дисертацію захистив у 1988 році), першим був Л. І. Подобед, нині доктор с.-г. наук, професор. Можна багато сказати добрих слів про Анатолія Івановича, як компетентного педагога, відомого вченого, який написав багато монографій, посібників з питань годівлі сільськогосподарських тварин, наукових статей, тощо.

Що запам'яталося? В першу чергу – це спрямованість і працездатність в усіх справах, які він починав. Мені здається, що якби у добі було не двадцять чотири, а більше годин, вони все одно були б віддані роботі. Це не означає, що сім'я для нього була на другому плані. Все, що він робив, було направлено і робилося за ради своїх рідних Марії Іванівни і синів: навіть те, що ми сьогодні називаємо кар'єрним ростом, і пошуки кращої та цікавої роботи, і часті переїзди. Однак все одно ближче всього до серця для них з дружиною було місто Дніпропетровськ.

В канун 80-ї роковини від дня народження нашого вчителя з тихим сумом ми згадуємо його і вдячні за ту турботу і клопіт який він приділяв нам кожному у свій час, на науковій і життєвій ниві і ми намагаємося продовжувати його справу і це буде доброю пам'яттю про нього.

Доктор с.-г. наук, член кореспондента НААН України, академік Міжнародної Академії Наук Екології і Безпеки Життєдіяльності, Заслужений працівник освіти України, **А. Т. Цвігун**

Всебічно обізнана, добропорядна людина.

Будучи аспіранткою Анатолія Івановича, згадується такий факт. Наукові дослідження я проводила у приватно-виробничій фірмі "Агроцентр" Дніпропетровської області. Вивчали ефективність використання побічних продуктів крохмале-патоккового виробництва у годівлі курей-несучок. Одного разу проводячи балансний дослід на птахофабриці, підготувала необхідні зразки корму, йду у цех №11 де знаходиться дослідне поголів'я, оглядаю птицю, спокійно роздаю комбікорм, і навіть не бачу, що попереду стоїть мій науковий керівник, а це 7 година ранку. Я спочатку й сама не зрозуміла, злякалася я, чи зраділа, що він дасть пораду як саме провести балансний дослід. Бо проводжу я його вперше. Навіть їдучи на відпочинок він завжди брав з собою наші дисертації. Це ще раз говорить про те, що такого наукового керівника як Свежєнцов Анатолій Іванович немає і не буде ніколи.

Висока вимогливість до себе і викладачів кафедри поєднувались у нього з чуйністю, людяністю, терпінням до колег, аспірантів і студентів. Його поважали та прислухалися до його думки.

У моїй пам'яті професор А. І. Свежєнцов лишився як взірцею, якому треба вклонитися, я глибоко вдячна долі за надану можливість працювати з такою Людиною.

Кандидат с.-г. наук,
доцент кафедри технології кормів і годівлі тварин **С. В. Цап**